

Aktyvus pilietiškumas ir pagyvenusių žmonių vaidmuo visuomenėje

RIGHTS

2019-IT02-KA204-063346

Rights: tiltas tarp kartų

Europos Komisijos parama rengiant šį leidinį nereiškia, kad patvirtina turinį, kuris atspindi tik autorių nuomonę, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią jame esančios informacijos naudojimą.

TURINYS

PRISTATYMAS.....	3
1 ĮVADAS.....	4
2 PRINCIPAI.....	5
2.1 Kodėl teisės mokykloje? Kalbame apie teises mokykloje.....	5
2.2 Kodėl per pasakas?.....	6
2.3 Senjorų turtas. Santykių tarp kartų atkūrimas.....	7
3 PROJEKTO PLĖTRA.....	8
3.1 Tikslai.....	9
3.2 Partneriai.....	9
3.3 Metodika.....	11
3.3.1 Neformaliojo švietimo veikla klasėje.....	11
3.3.2 Aktyvaus dalyvavimo metodika vyresnio amžiaus žmonėms klasėje.....	12
3.3.3 Lagaminas kaip pedagoginė priemonė ir kaip metafora.....	13
3.3.4 Kaip sukurti „istorijas lagamine“.....	14
4 KITI PROJEKTO VYKDYMO METU PATEIKTI PASIŪLYMAI.....	14
5 BIBLIOGRAFIJA.....	15

PRISTATYMAS

Gerbiamas skaitytojai,

Netrukus atrasite unikalią patirtį, sukurtą daugybės žmonių iš skirtingų vietų, šalių ir tautybių, kurie dalijosi entuziazmu, patirtimi, aistra, svajonėmis ir energija kurdami šį vadovą ir jo medžiagą.

Lagamine rasite lėles ir spektaklių scenarijus, pagrįstus universaliomis istorijomis arba istorijomis, kilusiomis iš kiekvienos šalies tapatybės ir tradicijų.

Pamatysite visą pasaulį lagamine... per lėlių personažus ir scenarijus siekiama sukurti tiltą tarp kartų, praturtinant dialogą pagrindine – teisių – tema.

Lėlių teatras atveria plačias galimybes. Jūs sprendžiate, kaip juo naudotis, galite priimti pateiktus pasiūlymus ir juos pakeisti, paversdami šį vadovą ir jo turinį sau priimtiniu.

Lagaminą galima vežtis. Jis leis jums nukeliauti į daugybę vietų... jis jau turėjo puikią ypatingą kelionę, nes tai kelionė per laiką ir gyvenimo patirtį, per teises ir jų istoriją įvairiose šalyse. Tai taip pat pagyvenusių žmonių kelionė. Kelionė, kurios tikslas – išmokyti ir supažindinti jaunąją kartą apie kovas, reikalingas siekiant teisių, kurios šiais laikais laikomos savaime suprantamomis.

Lagaminuose taip pat yra sėkly, skatinančių senjorus dalytis savo žiniomis ir patirtimi srityje, kurioje daugelis jų nežinojo atliekų pagrindinį vaidmenį ginant teises.

1 ĮVADAS

Projektas „Teisės“ – tai strateginė suaugusiųjų švietimo partnerystė, bendrai finansuojama pagal „Erasmus+“ programą, siekiant nutiesti tiltą tarp kartų ir skatinti pagyvenusius žmones būti aktyviais piliečiais.

„Erasmus+“ KA204 projekte „Teisės“ (2019-1-IT02-KA204-063346) naudojami kūrybiški pedagoginiai metodai, pvz., pasakos lagaminuose, siekiant didinti informuotumą apie socialines ir žmogaus teises, kaip įstatymų kertinį akmenį, pagarbą joms, jų gynimą ir jų propagavimą švietimo kontekste. Dėl to, remiantis dabartine pagyvenusių žmonių patirtimi, teisės įtraukiamos į dramatinis pasakų versijas, kurios naudojamos perteikti teisių svarbai.

Pagyvenę žmonės prisiima naujus vaidmenis reklamuodami, pasakodami ir dalindamiesi savo liudijimais pirmuoju asmeniu apie visuomenės fundamentalias teises. Be to, jie naudojami galimybe supažindinti mokinius su savo istorija per pasakas, esančias lagaminuose.

Šio projekto esmė yra susijusi su „bendro meno“ koncepcija. Kūrybinis įsipareigojimas tarnauti visiems, bendras gėris ginti brangius dalykus, tokius kaip laisvė, vaikystė, lygybė, nediskriminavimas... nematerialus istorijos, pasakojimų, gyvenimo, procesų paveldas... asmeninės ir kolektyvinės kovos ginant, išlaikant ar siekiant laisvių ir teisių ne tokioje jau tolimoje praeityje.

Teisių projektas prasideda nuo lėlių ir pasakų, nes jos yra brangus daugelio šalių tradicijų paveldas ir per šiuos elementus vaikai dažnai priartėja prie slapčiausios savo dalies; taip nutinka ir suaugusiems, lėlių teatras tampa įrankiu, leidžiančiu įdėmiai įsiklausyti į galias ir vertingas žinutes.

Tai ne tik lėlės ar teatras, bet ir kūrybinė veikla, atvira naujiems pasakojimo būdams, naujoms teisių istorijos įžvalgoms... ir viskam, kas telpa į lagaminą.

Visa lėlių teatro aplinka padėjo sukurti tinkamą atmosferą empatiškam bendravimui, ironijai, detalėms, šviesoms ir šešėliams, gražioms ir sunkioms istorijoms ar pasakoms. Tai leido senjorams efektyviai bendrauti tarp kartų, įprasminti gyvenimą, švęsti dabartį ir kurti savo palikimą ateičiai.

Projektas apima visas kartas, o diskusija apie teises įtraukia visus: senjorus, mokytojus ir mokinius į sudėtingą santykių ir emocinę dinamiką, susidedančią iš konfrontacijos ir atvirumo, grąžinančią pagyvensiems žmonėms jų, kaip vertybių ir teisių sergėtojų, vaidmenį.

Dalijimasis jaunų ir senų žmonių socialinių mainų metu stiprina dalyvaujančiųjų dviasį ir pakeitė jų gyvenimus į gerą pusę.

Projektas „Teisės“ padėjo vyresnio amžiaus žmonėms kurti naujas žinias, naudojant savo, kaip istorijos veikėjų, supratimą ir tobulinti jaunesnių kartų žinių pasaulį.

Bendras senų ir jaunų žmonių darbas yra išreikštas nedideliais kūrybiniais projektais, skirtais abipusiam supratimui ir įvertinimui skatinti. Ypač svarbios senjorų žodinės istorijos. Šiais „paveldo“ projektais buvo siekiama skatinti pagyvenusių žmonių savivertę visuomenėje, didinti jų savigarbą.

2 PRINCIPAI

2.1 Kodėl teisės mokykloje? Kalbame apie teises mokykloje

„Kur vis dėlto prasideda visuotinės teisės? Nežymiose vietose, netoli namų (...). Tačiau jos yra atskiro asmens pasaulis; kaimynystė, kurioje gyvename; mokykla ar kolegija, kurią lankome; gamykla, ūkis ar biuras, kuriame dirbame. Tokios yra vietos, kur kiekvienas vyras, moteris ir vaikas siekia vienodo teisingumo, lygių galimybių, vienodo orumo be diskriminacijos. Išskyrus atvejus, kai šios teisės turi prasmę, jos niekur neturi reikšmės. Be rūpestingų piliečių veiksmų palaikyti jas šalia namų veltui lauksime pažangos didesniame pasaulyje. (Ruzveltas, 1958).

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 75-ųjų metinių išvakarėse vis dar labai svarbu sutelkti dėmesį į pagrindinių teisių apsaugą. Šis projektas grindžiamas teisių, orumo, drąsos, visuotinio pilietiškumo, demokratijos, dalyvavimo ir solidarumo svarba. Šio projekto esmė – pagyvenę žmonės ir vaikai, kaip „pažeidžiama“ visuomenės grupė, kurie gali patys kalbėti ir veikti kaip kalbėtojai ir gynėjai tų, kuriems atimtos pagrindinės teisės.

Kartu su teise į mokslą yra ir teisė būti išsilavinusiam savo teisių srityje (Rodino, 2015, 212 p.), ir tai atitinka Europos tikslus žmogaus teisių skatinimo ir apsaugos srityje, kuriems taip pat pritaria rezoliucija „Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ (Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, 2015 m.).

Darbas su teisėmis mokyklose padeda mokiniams įgyti žinių, pažiūras ir elgesį, reikalingą lygybei, pagarbai ir orumui skatinti vietos bendruomenėse ir visuomenėse bei pasaulyje.

Be to, tai įgalina mokinius ginti savo teises ir reikalauti jų, taip pat užtikrina, kad tie, kurie užima „valdžios“ pareigas, taip pat suvoktų savo pareigas.

Visoms su teisėmis susijusioms švietimo iniciatyvoms būdingi tam tikri pagrindiniai principai (Jungtinės Tautos, 2004):

- Žmogaus teisių nedalumo, visuotinumą ir tarpusavio priklausomybės pripažinimas.
- Teisių ir individualių bei kolektyvinių pareigų santykio suvokimas.
- Teisių, kaip besikeičiančios sąvokos, supratimas yra jautrus geresniam žmogaus poreikių suvokimui ir piliečių vaidmeniui pateikiant savo problemas tarptautinei bendruomenei. Pavyzdžiui, 1948 m., kai buvo priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, aplinkos tarša jaudino nedaug žmonių, o dabar oro ir vandens švara plačiai laikoma žmogaus teise.
- Skatinkite mokinius pagalvoti, kaip jie galėtų geriausiai panaudoti savo žinias propaguodami, ir gindami teises savo vietos bendruomenėse.

Jaunesnės kartos nepakankamai suvokia sunkų kelią, kuriuo buvo žengta siekiant pripažinti pagrindines teises. Jie neturi plataus supratimo apie pavojus, kurie gali kilti visai visuomenei, kai šios teisės

pažeidžiamos. Vaikai, bendraudami su suaugusiais, kurie suvokia tai ir imasi aktyviai dalyvauti visuomenėje, įgyja naujų požiūrių ir tampa sąmoningesni, gavę informaciją ir matydami pilietinio elgesio pavyzdžius.

Šiuo atžvilgiu švietimas apie žmogaus ir kitas pagrindines teises yra būtinas siekiant pašalinti pagrindines teisių pažeidimų priežastis. Skatindami kritinės minties kultūrą suteikiame mokiniams galimybę apmąstyti savo vertybes ir pažiūras.

2.2 Kodėl per pasakas?

Projektas „Teisės“ susieja pasakų kalbą su giliausiu vertybių ir teisių apmąstymu, siekiant pagerinti jų supratimą ir plėtrą. Pasakos ir pasakėčios naudojamos kaip netiesioginė tarpininkaujanti mokymo priemonė.

Pasakos stiprina vaikų dvasią; jos skatina vaikų fantaziją ir atlieka tarpininko vaidmenį, nes naudoja simbolinę kalbą, kuri padeda išsivaduoti iš emocinių ryšių (Mejía, 2010). Istorijos pasakojimas taip pat yra atpalaiduojanti veikla, ramybės akimirka, kuri gali atkreipti vaikų dėmesį.

Pasakos kyla iš žodinių tradicijų, kurios perduodamos iš kartos į kartą, o tai geras ir prasmingas atspirties taškas. Istorijos dažnai yra pirmasis vaikų kontaktas su vaizduote; vaikai įsitraukia į skirtingus pasaulius dėl „stebuklingos“ jų pažinimo struktūrų transformacijos, kurią sukelia pasakos (Rousseau, 1994).

Pasakos ir pasakėčios rodo, kad kova su gyvenimo sunkumais yra neišvengiama, nes tai neatsiejama žmogaus egzistencijos dalis. Sunkumai kelia problemų ir sukelia kančią dėl vienatvės jausmo, izoliacijos ir liūdesio.

Pasaka leidžia suprasti skirtumą tarp gerų ir blogų personažų, nes veikėjai nėra ambivalentiški: arba jie geri, arba blogi. Jie parodo, kaip gali būti naudinga užmegzti patenkinamus ryšius su daugiau žmonių, palengvinant jų socializaciją, dėl kurios jie gali pasiekti emocinį saugumą ir sustiprinti savo socialinius santykius. Pasakos padeda vaikui pačiam rasti sprendimus apmąstant, ką pasakojimas sako apie jį patį ir jo vidinius konfliktus. Taigi jos suteikia saugumo ir vilties ateičiai (Oñate & Ferrer, 2008).

Tyrime apie meno poveikį Matarrasso (1997) teigė, kad didžiausias socialinis dalyvavimo pasakojime, teatre ir kituose menuose poveikis yra toks, kokio negali pasiekti kitos programos. Be to, poveikis atsiranda dėl gebėjimo padėti žmonėms kritiškai mąstyti ir kvestionuoti savo bei kitų patirtį „ne diskusijų grupėje, o su visomis emocijomis, magija, spalvomis, simbolika, jausmais, metaforomis ir kūrybiškumu, kuriuos menas gali pasiūlyti“.

Dalyvavimas meninėje veikloje taip pat gali sukurti meditacinę „srauto“ patirtį, kuri naudinga psichinei ir fizinei sveikatai. „Srautas“ patiriamas, kai dalyvaujama veikloje, kuri yra sudėtinga, bet kurios iššūkiams įveikti turima įgūdžių (Csikszentmihalyi, 1990, 2 p.; Nakamura ir Csikszentmihalyi, 2002, 94 p.).

„Srauto“ patirtis visiškai įtraukia, tas pats atsitinka ir naudojant istorijų kalbą. Vyresni suaugusieji sustiprino savo, kaip teisių pasakotojų, potencialą; vaikai įsitraukė tiek, kad susiliejo fantazijos ir senjorų tikroji patirtis.

2.3 Senjorų turtas. Santykių tarp kartų atkūrimas

Pagyvenusių žmonių dalyvavimas projekto „Teisės“ veikloje leido jiems pagerinti savo, kaip aktyvių piliečių, vaidmenį visuomenėje.

Žinoma stigma, būdingą vyresnio amžiaus žmonėms, kurie nebėra aktyvūs, kai senatvė suvokiama kaip deficitas ir involiucija, todėl tokia stigma palaiko mintį, kad jie nebegali prisidėti prie visuomenės vystymosi. Tačiau, priešingai, vyresnio amžiaus žmonės vis dar kupini gyvybingumo, išteklių ir įgūdžių. Visi dalyviai džiaugėsi galėdami dalyvauti šiame projekte, jausdamiesi labai vertingu visuomenės turtu. Senatvė yra dar vienas gyvenimo etapas ir tiek pat turtingas galimybių (Alonso González ir kt., 18 p.).

Metodas, kurį taikėme viso projekto „Teisės“ metu, gina kartų harmoniją ir siūlo seniems žmonėms saugumą. Viso projekto metu pagyvenę žmonės galėjo tobulinti savo praktines ir teorines žinias, įgyti naujų įgūdžių ir kartu su vaikais vykdyti edukacines veiklas.

Jaunosios kartos švietimas apie kovą už teises buvo viena iš projekto strategijų, skirtų jų (vyresnio amžiaus žmonių) kovą paversti asmeniniu palikimu, skatinančiu vaikus propaguoti ir ginti kitų teises.

Pagyvenusių žmonių ir jų vaidmens visuomenėje vertinimas prisidėjo prie jų savigarbos didinimo. Kartų programos, apimančios meną ir kūrybą, įkvepia ir vienija; pagyvenusių žmonių socialinė sąveika ir sveikata gerėja, o jaunesni ima geriau suprasti senėjimą ir gyvenimo patirties vertę. Visose šalyse buvo daug neišpasakotų istorijų, buvo svarbu į klasę atsinešti patirtų įvykių atmintį, pasakojimą apie praeitį, žvelgiant mūsų senjorų akimis, aktyviai ir konstruktyviai vaidinant vaikams; vyresnieji veikė kaip vertybių, kurios pernelyg dažnai pamiršamos, tarpininkai.

Visi dalyviai geriau suvokė vaidmenis, kuriuos jie gali atlikti visuomenėje, tapdami kultūrinių pokyčių mokykloje veikėjais. Dalyvaujantys senjorai tampa vertybių ir teisių kultūros tarpininkais ir tiesioginės praeities įvykių atminties nešėjais. Atlikdami šį vaidmenį, jie galėjo prisidėti prie kultūrinių pokyčių mokykloje plėtojimo, kai stiprinamas mokyklos ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimas, siekiant pagerinti vaikų ir apskritai visuomenės ateitį.

Senjorai turėjo galimybę aktyviai įsitraukti į meninę veiklą, dalyvauti visuomeninėje veikloje, didinti savivertę, gerinti gyvenimo kokybę, perteikti savo gyvenimo pamokas, kurios yra tokios svarbios ir dažnai nepastebimos.

Projekto tema sukūrė reikšmingą palikimą teisių tema remiantis senjorų gyvenimo įvykiais.

Dalyvavimas šiame projekte tiek senjorams, tiek vaikams atvėrė sunkiai žodžiais nusakomas emocijas.

Mažųjų žiūrovų dėmesys, entuziazmas ir nuostaba buvo puiki pagyvenusių žmonių gyvenimo patirtis; vaikai pasaką suvokia kartu su personažais, kuriuos gali paliesti rankomis. Vaikai taip pat turėjo galimybę pamatyti suaugusiuosius iš kitos pusės. Lėlės, judančios ir kalbančios „gyvai“ senjoro balsu, bendravo su vaikais, kurdamos renginyje tokią atmosferą, kai žiūrovai ne tik žiūrovai, nes spektaklis ir vėliau dalijama išmintis įtraukė visus: jaunos ir senus.

Kalbant apie kartų tiltus, tai gali būti suprantama kaip socialinis konstruktas, kuris leido sukurti bendravimo ir supratimo kanalus tarp įvairiu metu gimusių žmonių grupių. Tie tiltai priklauso skirtingoms kartoms.

Jungtinių Tautų Organizacija (JT) pabrėžė kartų dialogo, kaip kultūrų tarpusavio supratimo ir pasaulio taikos skatinimo būdo, svarbą. Kartų tiltai yra labai svarbūs, nes jie tarnauja kaip architektūros tipas, atkuriantis žmonių solidarumą, kuris yra būtinas kovojant su skurdu, nelygybe, badu ir korupcija, taip pat „performuojant“ visuomenę. Be to, vyresnio amžiaus žmonės retai leidžia laiką su jaunais žmonėmis; šis projektas prisidėjo prie tokios situacijos pasikeitimo.

3 PROJEKTO PLĖTRA

Tikrų pasakų planavimo, kūrimo ir vaidinimo modelis palaiko projekto aktyvaus pilietiškumo idėją. Ši naujovė yra susijusi su projekto propaguojamu teisių gynimu ir vertybių perteikimu iš kartos į kartą, kurios sudaro pagrindą jo būties ir gyvenimo visuomenėje modeliui.

Pagrindinė projekto „Teisės“ naujovė – pasakų kaip metaforų naudojimas mokant mažus vaikus apie teisių istoriją. Tai praktiškas būdas patraukti mokinių vaizduotę ir juos sudominti, nes jie susidurs ne tik su edukacinėmis istorijomis apie teises, bet ir su pasakojimais bei tapatybėmis, leidžiančiomis atpažinti ir suprasti teises ir tai, kam jos atstovauja.

Vyresnio amžiaus žmonės išmoko statyti lėlių teatrą, taip pat dirbo prie pasakos pritaikymo scenarijui, pagal kurį būtų galima vaidinti.

Kiekvienos šalies atrinktose pasakose ar jų ištraukose nagrinėjama 19 teisių ir laisvių, taip pat siūloma įtraukti vaikus ir suaugusiuosius į bendrą diskusiją jų temomis. Šie lėlių teatro spektakliai buvo vaidinami rotušėse, muziejuose, kultūros centruose, mokyklose.

Lėlių istorija kvietė pažvelgti į pasaulį kitomis akimis, atrasti savo džiaugsmus ir kartu apmąstyti teises, kurios kadaise buvo taip natūraliai pažeidžiamos kasdieniame gyvenime.

Suaugusius domino spektaklio žinutė, o vaikus nustebino lėlių ištekliai. Po kartų dialogo žinia pasiekė visus.

Teatras kaip įrankis prisidėjo prie kažko nuostabaus: galimybės susitikti, atsirasti žvilgsniui, abipusiam klausymuisi... Kalbant apie diskusijas, tai buvo momentas kartu su vaikais apmąstyti, ką reiškia turėti geresnį gyvenimą, ar senjorai galėtų kuo nors prisidėti. Lėlių teatro, kaip įrankio, panaudojimas – kitoks žvilgsnis į kasdienę tikrovę, kurioje kiekvienas atsiduria.

3.1 Tikslai

Šis projektas turėjo keletą tikslų:

- sukurti tiltą tarp kartų pagrindinių teisių tema;
- skatinti pagyvenusius žmones aktyviai dalyvauti visuomenėje kaip pagrindinių teisių propaguotojus ir gynėjus;
- mokyti pagyvenusius žmones žmogaus teisių gynimo, amatų ir švietimo srityse;
- didinti naujų kartų supratimą apie savo ir visos visuomenės teisių gynimo svarbą;
- skatinti aktyvaus pilietiškumo vertę konkrečiais veiksmais;
- išmokyti pagyvenusius žmones praktiškai realizuoti ir išplėtoti pasakas tikruose lagaminuose, perduoti mokiniams.

3.2 Partneriai

Projekto partneriai yra įvairios švietimo ir kultūros įstaigoms atstovaujanti organizacijos bei asociacijos, kurios visos turi bendrų interesų švietimo srityje:

Istituto Comprensivo di Bosco Chiesanuova – Polo Europeo della Conoscenza (Italija) yra pelno nesiekianti viešoji įstaiga – švietimo įstaigų tinklas, susidedantis iš įvairaus laipsnio nacionalinio lygmens mokyklų, universitetų, suaugusiųjų švietimo organizacijų, regioninės administracijos, profesinių mokyklų, NVO, kooperatyvų; iš viso daugiau nei 4 000 įstaigų. „Europole“ siekia Europos socialinės ir švietimo integracijos ir koordinuoja „daugialypę veiklą“, kiekvieną kartą įtraukdama kuo daugiau konsorciūmo institucijų. „Europole“ tinklas veikia visose švietimo srityse – nuo ITC iki mokytojų kvalifikacijos tobulinimo kursų, nuo vaikų darželių iki suaugusiųjų švietimo kalėjimuose ir kaimo vietovėse. Viena iš pagrindinių tinklo veiklos sričių pastaraisiais metais orientuota į prosocialias vertybes ir žmogaus teises.

Consejería de Educación. Junta de Castilla y Leon (Ispanija). Profesinių mokyklų, Specialiojo režimo ir švietimo teisingumo generalinis direktoratas, kuris yra pagrindinis Kastilijos ir Leono autonominės vyriausybės Švietimo departamento padalinys. Tarp Generalinio direktorato užduočių, priskyrimų ir kompetencijų yra akademinės organizacijos planavimas, mokymo programų kūrimas ir pedagoginių

gairių rengimas. Taip pat jo kompetencijai priklauso mokymo medžiagos, skirtos mokymo funkcijai plėtoti, rengimas, mokyklos padalinių poreikių organizavimas ir mokymo pareigos valstybės lėšomis finansuojamuose centruose. Mokytojų mokymo paslaugų planavimas ir valdymas taip pat yra jo funkcija, direktoratas taip pat yra atsakingas už išteklių planavimą ir valdymą, skirtą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

Panevėžio rajono švietimo centras (Lietuva) yra viešoji ne pelno siekianti organizacija, kurią 1995 m. įsteigė Panevėžio rajono savivaldybės taryba. Centro veiklos tikslai – ugdyti mokyklų bendruomenių narių profesinę kompetenciją ir skatinti perspektyvių pedagoginių naujovių sklaidą. Centras vykdo kvalifikacijos tobulinimo mokymus 22 švietimo bendruomenėms, esančioms daugiausia Panevėžio rajone. Centras siekia ugdyti įvairių bendruomenių grupių (jaunimo, mokyklų bendruomenių narių, senjorų) profesinę kompetenciją, skatinti švietimo naujovių sklaidą. Centro veikla atliepia tautinio ugdymo prioritetus, mokyklų ir individualių besimokančiųjų poreikius bei besimokančios visą gyvenimą visuomenės viziją.

MIB – Make it better (Portugalija) yra neseniai įsteigta organizacija (privati nevyriausybinė organizacija, ne pelno siekianti), įsikūrusi viename labiausiai prislėgtų Europos regionų (Pietų Alentejo). Organizacija naudoja savo rėmėjų ir komandos daugiau nei 18 metų bendro darbo ir bendradarbiavimo su valstybinėmis ir privačiomis organizacijomis Portugalijoje, Europoje ir taip pat keliose kitose pasaulio šalyse (Pietų Amerikoje, Afrikoje ir Azijoje) patirtimi. Savo veikloje MIB ketina kurti, plėtoti, pritaikyti ir taikyti tvaraus ir atsakingo darbo modelius bei priemones, bendradarbiaudama ir remdama labiausiai nuskriaustas grupes. Jos misija – plėtoti žmonių visuomenę visais jos aspektais, būtent ekonomine, socialine, aplinkos ir kultūrine, susieta su moralinėmis solidarumo ir teisingumo pareigomis bei visomis kitomis vertybėmis, įrašytomis jos principų chartijoje.

ARID – Regioninių iniciatyvų plėtros asociacija (Lenkija) yra privati nevyriausybinė organizacija, orientuota į mokymosi visą gyvenimą idėjos propagavimą ir plėtrą. Asociacija specializuojasi profesinio mokymo srityje, tačiau, vadovaudamasi mokymosi visą gyvenimą idėja, taip pat vykdo mokymus suaugusiems. Asociacija bendradarbiauja su daugybe profesionalų (pvz., bitininkais, mokytojais, ūkininkais, žemės ūkio patarėjais, socialiniais darbuotojais, kalėjimų darbuotojais, neįgaliųjų auklėtojais ir kt.), taip pat su įvairių šakų valstybinėmis ir privačiomis institucijomis (pvz., universitetais, mokslinių tyrimų institutais, kalėjimų inspekcija, žemės ūkio konsultavimo centrais, neįgalių vaikų mokyklomis ir kt.).

Asociacija SINAPTICA (Rumunija) įkurta 2015 m., švietimo, kultūros, profesinio rengimo, projektų kūrimo ir įgyvendinimo bei organizacinio valdymo ekspertų grupės iniciatyva. SINAPTICA siekia padėti organizacijoms ir asmenims tobulėti ir išnaudoti maksimalų potencialą, rengiant, organizuojant, įgyvendinant ir skatinant veiklas šiose srityse: vaikų, paauglių, suaugusiųjų ir senjorų švietimas ir profesinis mokymas, menas ir kultūra, aplinka, turizmas ir kaimo plėtra, fundamentiniai ir taikomieji tyrimai. Asociacija SINAPTICA turi labai didelę patirtį organizacinės plėtros, kultūros paveldo, paramos

nejgaliesiems, scenos menų, socialinės ekonomikos, architektūros, muziejinės veiklos ir profesinio mokymo srityse.

3.3 Metodika

Šio vadovo metodologinis požiūris atitinka projekto tikslus, pagal kuriuos vyresnio amžiaus žmonės prisiima aktyvų vaidmenį, orientuotą į pagrindinių teisių propagavimą ir gynimą tarp jaunesnių kartų.

Šiuo atžvilgiu siūloma plėtoti aktyvius ir įtraukiančius pedagoginius metodus, sutelkiant dėmesį į grupę, kartu sustiprinant pagrindinį kiekvieno senjoro vaidmenį veikloje, rengiamoje su 8–12 metų vaikais.

Žvelgiant iš šios perspektyvos, siūloma naudoti įvairius išteklius, siekiant pagerinti tris mokymosi aspektus:

- kognityvinis aspektas: metodika yra dvikryptė ir dialoginė;
- emocinis aspektas: senjorai buvo skatinami kurti savo požiūrį ir įterpti savo patirtį, susijusią su teisėmis, į kiekvieną pasakų ištrauką;
- elgsenos aspektas: siekiama bendros atsakomybės rengiant ir įgyvendinant pasiūlymus siekiant teisingesnės, palankesnės ir įtraukesnės visuomenės.

Šio projekto veiklos buvo sukurtos taikant įtraukaus, demokratinio, dalyvaujamojo mokymosi metodus, skatinančius kritinį mąstymą ir saviraiškos laisvę. Šie dalyvaujantieji metodai skatina, įtraukia ir verčia mokinius naudotis gebėjimu veikti kaip pokyčių veikiančiuosius asmenis tiek individualiuose, tiek kolektyviniuose veiksmuose.

Bet tada... atmosfera, sukurta susiliejus pagyvenusiųjų išminčiai ir besiklausančių vaikų išminčiai, jau gerokai pranoko lėlių teatro trauką ir smarkiai viršijo bet kokius lūkesčius dėl projekto plėtros tarp kartų.

3.3.1 Neformaliojo švietimo veikla klasėje

Vyresnio amžiaus žmonės gali aktyviai dalyvauti ugdymo procesuose per neformalųjį švietimą. Neformalusis švietimas yra lankstesnis, juo siekiama patenkinti jų gyvenimo lūkesčius, nes asmeninė patirtis ir turimi įgūdžiai ar gebėjimai palengvina mokymąsi, skatina motyvaciją ir norą dalintis naujomis idėjomis, kurios suteikia vaikams naujų požiūrių į teisių gynimą ir palaikymą.

Asmeninio tobulėjimo procesą palengvina neformalusis švietimas. Tai taip pat gerina savigarbą, tarpasmeninio ir socialinio bendravimo gebėjimus, laisvalaikio malonumą ir ugdo tokius įgūdžius kaip kūrybiškumas, raiška ir solidarumas.

Pagal tarptautines sutartis švietimo tikslai apima visapusišką žmogaus asmenybės ir jo orumo jausmo ugdymą bei sudaro visiems žmonėms galimybę veiksmingai dalyvauti laisvoje visuomenėje. Senjorų išsilavinimas prisideda prie jų aktyvaus pilietiškumo skatinimo.

Kitas neformaliojo švietimo privalumas yra tas, kad jis, būdamas ne toks griežtas, skatina toleranciją, komandinį darbą ir bendradarbiavimą.

Vyresnio amžiaus žmonių turtas apima įvairių gyvenimo patirtį, gebėjimą atskirti, kas reikšminga ir amžina, mažiau kliūčių, temperamento pusiausvyrą ir daugiau laiko pilietiniam įsitraukimui (Boyer, 2007, 4 p.). Neformalus procesas, susijęs su menais, vyresnio amžiaus žmonėms prisideda prie tapatybės jausmo kūrimo, jų istorijos ir palikimo išsaugojimo (arba atkūrimo) bei socialinių tinklų stiprinimo vietos bendruomenėse.

Suaugusiųjų mokymasis yra neformaliojo švietimo dalis. Kadangi suaugusieji yra autonomiški ir savarankiški, mokytojai dažniausiai yra pagyvenusiujų pagalbininkai, leidžiantys jiems imtis veiklos, kuri atspindi jų interesus. Vyresni suaugusieji mano, kad gali imtis lyderystės, randa priežastį įsitraukti į iššūkį, kuris buvo pasiūlytas per projektą „Teisės“.

3.3.2 Aktyvaus dalyvavimo metodika vyresnio amžiaus žmonėms klasėje

Projekto „Teisės“ 3 dokumente „Kaip vykdyti neformaliojo švietimo veiklą klasėje“ siūlomos trys pagrindinės strategijos, padedančios senjorams įtraukti vaikus į ugdymo procesą: vaikai įpratę klausytis pasakų, panaudotas teatras su lėlėmis, kuris galėtų būti suvokiamas kaip maloni patirtis ir galiausiai turinys paremtas senjorų asmenine patirtimi.

Kai renginiai planuojami mokyklose, gali būti įtraukiami mokytojai, o kai veikla organizuojama kitose kultūros vietose, – kitų profesijų ekspertai.

Šie dalyviai gali padėti palaikyti ryšius tarp pagyvenusiu žmonių ir jaunimo.

Toliau siūlomi metodai ir jų pritaikymas veikloje yra pavyzdžiai to, kaip senjorai gali skatinti mokinių empatiją ir vaizduotę, mesti iššūkį jų išankstinėms nuostatomis ir įtraukti tokias sąvokas kaip žmogaus orumas ir lygybė į santykius su kitais. Šie metodai pasirodė esą veiksmingi ir tinkami dirbant su vaikais prie teisių, nes skatina kritinį mąstymą, emocinį ir pažintinį mokymąsi, pagarbą įvairiai kitų patirčiai ir nuomonei bei aktyvų visų dalyvavimą:

- Laisvas idėjų aptarimas: ši metodika gali būti naudojama situacijai analizuoti, nes skatina aktyvų įsitraukimą ir dalyvavimą bei skatina vaikus rasti kuo daugiau kūrybinių idėjų.
- Kūrybinė raiška: pasakojimas, poezija, grafinė raiška ir teatras gali būti naudojami sąvokoms konkretizuoti ir mąstymui pakeisti leidžiant išreikšti emocinius ir intelektualinius gyvenimo aspektus.

- Diskusija: senjorai gali naudoti tokias strategijas kaip klausimai ir atsakymai, kad įtrauktų visą klasę į diskusijų temą. Taikant šį metodą, kiekvienas mokinys atsako į bendrą klausimą, pavyzdžiui: „Ką jums reiškia orumas?“. Vaikams patinkanti metodika, kuri grafiškai atvaizduoja diskusiją, yra „dialogo siužetas“, visi susėda ratu (jei įmanoma) ir paeiliui kalba, kai ateina kieno nors eilė kalbėti, jam paduoda vilnos kamuoliuką, kuris išsivynioja, perduodant kitam asmeniui. Po kurio laiko grupę sujungia bendravimo ir dialogo tinklas.
- Pagyvenusių piliečių žodinės istorijos: žodinės istorijos gali būti naudojamos dokumentuojant ir suprantant žmogaus teises savo bendruomenėje.

3.3.3 Lagaminas kaip pedagoginė priemonė ir kaip metafora

Lagaminas – tai daiktas, priemonė, kurioje gali būti kažkas brangaus, kas priklauso mums, ir kuris gali likti laikui bėgant istorijos ženklui, paprasta žinute, jungiančia prie ritualo, kurį vis sunkiau atlikti: rasti tai, ką norėtume išsaugoti kaip bendruomenės tapatybės dalį.

Perfrazuojant Marco Scacchetti (Favolavà, 2019) žodžius, lagaminas suteikia galimybę išreikšti ir laikui bėgant užšaldyti vertybes. Jis liudija buvimą, aktyvina bendravimo su kitais kanalus, sustiprina visus išraiškos laisvės įrankius, kurie mums ateina iš meno, teatro; nuo tradicijos iki avangardo, fiksuoja ir kuria savo personažus: istorinę atmintį, buvimą socialiniame ir kultūriniame kontekste, akivaizdžius santykius ir žmogaus balsą.

Taip pat reikia kalbėti apie vaikystę, suteikiant pedagogams, tėvams (globėjams, rūpintojams) ir mokytojams išteklių, padedančių suvokti vaiko pasaulį, kad ne viskas būtų palikta rinkos valiai, gerinant vaikų supratimą ir jų palaikymą sudėtingomis aplinkybėmis.

Tai būdas susikurti savo vidinį pasaulį, kad žmogus nebūtų verčiamas bejėgiškai žiūrėti, kol galinga manipuliacinė jėga verčia visus priimti tą patį modelį, kalbą ir mąstymo būdą.

Lagaminuose bus saugoma kažkas vertingo ir autentiško, tačiau skirtingai nei „muziejus“, šie lagaminai gali „skristi“ ir tarnauti kaip žinių, dialogo, pokalbių, rinkimo ir įvykių dokumentavimo priemonė, kartu dalinantis didaktine patirtimi.

Todėl lagaminas yra tikras, apčiuopiamas elementas, visiškai kontrastuojantis su skaitmeninio mokymosi virtualumu, vėl supažindinantis vaikus su žaidimo ir bendravimo su daiktais ir žmonėmis džiaugsmu.

Tai taip pat kelionės ir atminties metafora, simbolis, požiūris, nauja vieta, kur eiti, kelionės tikslas; bagažas, kupinas prisiminimų, jausmų ir emocijų, daiktas, vaizduojantis išrovimą ir tremtį, lagaminas, kuris imamas į kelionę link geresnio žodžio.

Lagaminas – tai daiktas, sudarytas iš teisių ir leidžiantis judėti pasaulyje be sienų.

3.3.4 Kaip sukurti „istorijas lagamine“

Tyrinėjimas, kūrybiškumas ir malonumas yra skiriamieji požymiai; visi „aktoriai“ yra mokymosi nuotykiu dalyviai. Vyresnieji vaidino pagrindinius vaidmenis teisių atskleidimo procese, jie buvo motyvuotojai, vertėjai, o vaikai pasinaudojo savo gyvenimo patirtimi, kad suprastų ne tik kas yra teisės, bet ir kaip svarbu jas ginti.

Projekto „Teisės“ esmė – mokyti vaikus apie teisių raidą, naudojant pasakas kaip metaforas.

Lėlių teatras tapo didaktiniu padaliniu, palengvinančiu santykį tarp švietimo, teisių ir vyresnio amžiaus žmonių.

Mokytojai, bibliotekininkai, pedagogai ir kultūros organizacijų profesionalai padeda senjorams nustatyti pagrindinius praktinio įgyvendinimo žingsnius.

Tie žingsniai tokie:

- išsamus pasakos žinojimas ir supratimas;
- ištraukų, kurios gali būti susijusios su viena ar keliomis teisėmis, nurodymas;
- istorijos veikėjų pasirinkimas ir scenarijaus, kad istorija taptų lėlių teatro dramaturgija, sukūrimas;
- atsižvelkite į tikslinių grupių amžių (tai turi įtakos pasakojimo trukmei, scenų skaičiui, spektaklio trukmei ir vėliau dialogo su vaikais užmezgimo būdui).

4 KITI PROJEKTO VYKDYMO METU PATEIKTI PASIŪLYMAI

Lėlių teatro spektaklių vaidinimas klasėse, bibliotekose ir muziejuose dažnai įkvėpdavo kurti kitas kartų iniciatyvas, kurių tikslas – skatinti ir ginti žmogaus ir pagrindines teises.

Kai kurie pavyzdžiai susiję su bendradarbiavimu su vietiniu leidėju, kuris paskatino vaikus sukurti naujus personažus ir naują siužetą, kad vaikai sukurtų savo pasaką ar istoriją apie teises. Šie seminarai paskatino sukurti tikrą knygą, kuri bus išleista.

Kitais atvejais iš pradžių vaikams rodytas spektaklis buvo pritaikytas vaidinti įkalinimo įstaigose. Kai vaidinama kalėjimuose, teisių istorija ir pasakojimas buvo kitokie. Kartų dialogo metu susipynė pagarba, teisių propagavimas ir kalinių asmeninės istorijos, o tai dažnai atspindėjo beviltišką situaciją. Kartų dialogas kalėjimuose buvo tarsi vilties ir kompromiso dėl geresnės ateities šūksnis.

Senjorai ir mokytojai pasiūlė lėlių gaminimo dirbtuves ir pakvietė šeimas įsitraukti. Šiose dirbtuvėse galėjo dalyvauti visi: vaikai, tėvai, seneliai, todėl jie kartu dirbo kurdami lėles. Tas darbo laikas pats savaime buvo kartų veikla, kurios metu vaikai mokėsi iš suaugusiųjų ir senjorų ir visi dalinosi savo kūrybiškumu, įgūdžiais. Mokyklos pranešė, kad šie seminarai padėjo stiprinti šeimyninius ryšius ir ryšius tarp kartų.

Bibliotekininkai parengė papildomą medžiagą teisių tema, skirtą 6–8 metų vaikams ir 11–14 metų vaikams. Medžiaga, perduota mažiausiems vaikams, buvo vykdoma nedalyvaujant mokytojui, bet dalyvaujant vaikams ir senjorams. Vyresniems vaikams skirta medžiaga dalijamasi su mokyklomis, kad mokytojai prieš spektaklį galėtų panagrinėti teisių temą ir vaikai galėtų giliau apmąstyti.

Kuriant lėles taip pat dalyvavo profesinės mokyklos, o šis praktinis darbas kartu su dėstytojais leido mokiniams geriau suvokti teisių svarbą. Tie patys jaunuoliai parengė spektaklį ir buvo atsakingi už jo pristatymą vaikams.

Taip pat dalyvavo profesinio mokymo centrai. Dėl lėlių vaidinimų grupė turizmo skyriaus studentų kartu su senjorų centrais surengė ekskursiją po miestą, sujungdama teises, meną ir kultūrą. Ekskursijos vadovais buvo pagyvenę žmonės, padedami lėlių, kad veikla pasiektų visus įvairaus amžiaus gyventojus. Iniciatyvą palaikė miesto rotušė ir ji jau yra miestelio veiklos dalis, palaiko senjorų, kaip aktyvių piliečių, vaidmenį, kuris išliks ir pasibaigus projektui.

Be teisių, atvirai parodytų kiekviename spektaklyje, dauguma vyresniųjų dalijosi prisiminimais apie sunkius laikotarpius (komunizmas Rumunijoje, pilietinis karas Ispanijoje, fašizmas Italijoje...) apie nesėkmingą istoriją, kai tam tikros teisės nebuvo suteiktos.

5 BIBLIOGRAFIJA

Alonso González, David; Lirio Castro, Juan & Mairal Medina, Pilar (2007). Mayores activos. Teorías, experiencias y reflexiones en torno a la participación social de las personas mayores. Arje:Madrid.

Barbosa, I., & Carvalho, A. (2018). Ilusionistas y titiriteros: perfiles de adopción de nuevos modelos de gestión. Organizational Dynamics. Recovered from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0090261618301621>

Boyer, Johanna Misy (2007). *Creativity matters. The arts and aging toolkit*. National Guild of Community Schools of the Arts: New York

Cortellesi, G., & Kernan, M. (2016). Together old and young: How informal contact between young children and older people can lead to intergenerational solidarity. *Studia Paedagogica*, 21(2), 101–116. <http://www.toyproject.net/wp-content/uploads/2016/08/1379-4073-1-PB1.pdf>

- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. Harper Perential: New York
- Favolavà (2019) *Perchè le valigie Teatrino: l'Arte come Veicolo*. <http://www.favolava.it/newsint.asp?id=72>
- Fernández-López, J. A., Fernández-Fidalgo, M., & Cieza, A. (2010). Quality of life, health and well-being conceptualizations from the perspective of the International Classification of Functioning, disability and health (ICF)]. *Revista Española de Salud Pública*, 84(2), 169-184.
- Gordon, L. M. (2019). Howard Gardner. Theory & Biography <https://www.britannica.com/biography/Howard-Gardner>
- Gussak, David (2009) The effects of art therapy on male and female inmates: Advancing the research base. *The Arts in Psychotherapy*, Volume 36, Issue 1, pages 5-12.
- Hagestad, G. O., & Uhlenberg, P. (2005). The social separation of old and young: A root of ageism. *Journal of Social Issues*, 61, 343–360. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00409.x>
- Jalongo, M.R. (2021). Introduction. In: Renck Jalongo, M., Crawford, P.A. (eds) *Intergenerational Bonds. Educating the Young Child*, vol 18. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-81965-1_1
- Jalongo, Mary Renck; Boyer, Wanda & Hodapp, Albert F.(2022) *Promoting Prosocial Behavior in Young Children: Older Adults as Role Models*. *Educating the young child book series* , volume 18
- Matarasso, F. 1997 *Use or Ornament? the social impact of participation in the arts*. Comedia Conference
- Mejía, M. (2010). Los personajes de los cuentos de hadas como elementos proyectivos de la psicodinámica del niño en la clínica psicoanalítica. Facultad de Psicología. México.
- Naciones Unidas (2004). *La enseñanza de los Derechos Humanos. Actividades prácticas para escuelas primarias y secundarias*. Nueva York & Ginebra.
- Nakamura, J., & Csikszentmihalyi, M. (2002). The concept of flow. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 89–105). Oxford University Press. <https://nuovoetile.it/wp-content/uploads/2015/12/2002-Flow.pdf>
- National Institute on Aging. (2019). *Expand your circles: Prevent isolation and loneliness as you age*. <https://eldercare.acl.gov/Public/Resources/Brochures/docs/Expanding-Circles.pdf>
- Oñate, R., Ferrer, N. (2008). La mentira como cuento infantil. Una visión de la constelación familiar. *Revista Aletheia, Psicología y Psicoanálisis* 27, pp 25-33.
- Park, A.-L. (2015). The effects of intergenerational programmes on children and young people. *International Journal of School and Cognitive Psychology*, 2(1), 1–5. <http://eprints.lse.ac.uk/62083/1/the-effects-of-intergenerational-programmes-on-children-and-young-people.pdf>

- Raihan Wan Ramli, W. N., & Lugiman, F. A. (2012). La contribución de Shadow Puppet's Show a través de la participación de la comunicación social en la sociedad moderna. *Social and Behavioral Sciences*, 35, 353-360. <https://cyberleninka.org/article/n/548502>
- Reid-Searl, K., O'Neill, B., Dwyer, T., & Crowley, K. (2017). Using a Procedural Puppet to Teach Pediatric Nursing Procedures. *Clinical Simulation in Nursing*, 13(1), 15-23. [https://www.nursingsimulation.org/article/S1876-1399\(16\)30145-1/abstract](https://www.nursingsimulation.org/article/S1876-1399(16)30145-1/abstract)
- Rodino, Ana (2015): La educación con enfoque de derechos humanos como práctica constructora de inclusión social. *Revista IIDH*, Vol 61 . pp 201-223.
- Rossvelt, Eleanor (1958): *Where Do Human Rights Begin?* Speech of the Chair of the Commission of the United Nations. "Remarks at the United Nations, Tenth anniversary of the UDHR; March the 27th
- Rousseau, R. (1994). La otra cara de los cuentos: valor iniciático y contenido secreto en los cuentos de hadas. Gerona: Ed. Tikal.
- Sandel, Susan L. (1984) *Bridges for Intergenerational Communication: Creating and Playing*. Design for arts in Education vol 10.
- Strimling, Arthur (2004) *Roots and branches: creating intergenerational Theatre*.
- UN General Assembly, *Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html>
- Waller, Diane (2007). Demencia, estigma y arteterapia. *Papeles de arteterapia y educación artística para la inclusión social*. Vol.2 pp. 63-70.